

Edukacja dla bezpieczeństwa

Małgorzata Kulik

UCIEKAJ, SCHOWAJ SIĘ, WALCZ – WIEM CO ROBIĆ W SYTUACJI ZAGROŻENIA

**Scenariusz interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego do przedmiotu
Edukacja dla bezpieczeństwa dla liceum ogólnokształcącego i technikum**

opracowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji

Warszawa 2024

Redakcja merytoryczna
Elżbieta Witkowska
Anna Aleksandra Wesołowska

Redakcja językowa i korekta
Marzena Odzimek-Jarosińska

Projekt okładki, layout
Ośrodek Rozwoju Edukacji

Redakcja techniczna i skład
Wojciech Romerowicz

Fotografia na okładce: © photographee.eu/Bank zdjęć Photogenica

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2024
Wydanie I

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC BY-NC)
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

SPIS TREŚCI

1. Opis projektu edukacyjnego	3
2. Cele projektu edukacyjnego	3
3. Treści nauczania	5
4. Charakterystyka odbiorców	6
5. Formy i metody pracy	8
6. Sposoby realizacji projektu edukacyjnego	8
7. Realizacja projektu edukacyjnego	11
8. Podsumowanie projektu edukacyjnego	15
9. Załączniki	18
Załącznik nr 1 – Przykładowy kontrakt dotyczący realizacji projektu edukacyjnego	18
Załącznik nr 2 – Karta pracy grupy zadaniowej	20
Załącznik nr 3 – Ankieta	21
Załącznik nr 4 – Karta oceny projektu edukacyjnego	22
Załącznik nr 5 – Karta samooceny realizatorów projektu edukacyjnego	23
Bibliografia	25

1. OPIS PROJEKTU EDUKACYJNEGO

Temat projektu: „UCIEKAJ, SCHOWAJ SIĘ, WALCZ” – wiem co robić w sytuacji zagrożenia.

Osoby prowadzące projekt:

- koordynator – nauczyciel edukacji dla bezpieczeństwa;
- nauczyciel informatyki;
- nauczyciel wychowania fizycznego.

Rozpoczęcie projektu edukacyjnego

Projekt edukacyjny należy rozpocząć co najmniej pięć tygodni przed terminem organizacji finału, na który składają się prelekcja i scenki pozoracyjne. Podstawa programowa daje sposobność planowania zajęć z uwzględnieniem możliwości organizacyjnych i warunków okolicznościowych. W związku z tym realizację treści dotyczących projektu można zaplanować w sugerowanym terminie. Najbardziej dogodnym terminem jest maj lub czerwiec, gdyż w klasie I szkoły ponadpodstawowej treści z zakresu: *zasad pierwszej pomocy w sytuacji wystąpienia zagrożenia z użyciem broni konwencjonalnej* zostały zrealizowane w ramach przedmiotu: *Edukacja dla bezpieczeństwa*. W terminie tym można przeprowadzić część praktyczną projektu dotyczącą scenek pozoracyjnych na terenie przyszkolnym, jego części rekreacyjnej, np.: boisku, Orliku. Ten termin jest również wskazany w przypadku realizacji projektu na II etapie edukacyjnym.

Zakończenie projektu edukacyjnego

Podsumowanie projektu edukacyjnego będzie polegało na zorganizowaniu prelekcji z wykorzystaniem filmów instruktażowych wraz z konkurencjami udzielania pierwszej pomocy z zastosowaniem scenek pozoracyjnych.

2. CELE PROJEKTU EDUKACYJNEGO

Cel ogólny:

Poznanie zasad bezpiecznego zachowania w sytuacji wystąpienia zagrożenia z użyciem broni konwencjonalnej.

Cele szczegółowe:

- przedstawienie zagrożeń powstałych w wyniku użycia broni konwencjonalnej;
- rozwijanie świadomości zagrożeń wynikających z użycia broni konwencjonalnej;
- omówienie zasad zachowania się w sytuacji zagrożenia użycia broni konwencjonalnej (w tym zasady „uciekaj, schowaj się, walcz”);
- omówienie działań prewencyjnych;
- przedstawienie metody udzielania pomocy w przypadku krwotoku, ran postrzałowych i kłutych;

- zademonstrowanie metody dotyczącej zapewnienia bezpieczeństwa własnego i osoby poszkodowanej w scenkach symulowanych;
- wykonanie prawidłowego wezwania pomocy: wskazanie służb ratunkowych; podanie numerów alarmowych; wyjaśnienie, kiedy wezwać pomoc i w jaki sposób przekazać informacje o zdarzeniu;
- utrwalanie nawyków pomocy innym osobom.

Cele kształcenia i wychowania (zawarte w podstawie programowej III etapu edukacyjnego)

Edukacja dla bezpieczeństwa (PP I., III.)

Uczeń:

- wymienia zagrożenia wynikające z użycia broni konwencjonalnej;
- podaje przykłady użycia broni konwencjonalnej zagrażające bezpieczeństwu;
- opisuje procedury postępowania zgodnie z zasadą „uciekaj, schowaj się, walcz”;
- opisuje procedury ewakuacji osób z rejonu zagrożenia;
- wymienia stany zagrożenia życia;
- zna zasadę tamowania krwotoków, opatrywania ran kłutych, postrzałowych;
- rozumie konieczność podjęcia szybkich działań ratowniczych na miejscu zdarzenia;
- prawidłowo udziela pierwszej pomocy poszkodowanym w scenkach symulacyjnych.

Wychowanie fizyczne (PP III., V.)

Uczeń:

- opisuje zasady asekuracji i pomocy w różnych sytuacjach życiowych osobom młodszemu, seniorom, osobom z niepełnosprawnością;
- stosuje zasady samoasekuracji i asekuracji w różnych sytuacjach życiowych;
- potrafi zachować się w sytuacji wypadków (w tym komunikacyjnych) i urazów w czasie zajęć ruchowych – udzielić pierwszej pomocy przedmedycznej (wykorzystanie wiedzy z przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa);
- wyjaśnia, na czym polega praca nad sobą dla zwiększenia wiary w siebie, poczucia własnej wartości i umiejętności podejmowania decyzji;
- pełni rolę organizatora, sędziego i kibica w imprezie rekreacyjno-sportowej.

Informatyka (PP I., II., IV., V.)

Uczeń:

- potrafi programować i rozwiązywać problemy z wykorzystaniem komputera oraz innych urządzeń cyfrowych: układanie i programowanie algorytmów, organizowanie, wyszukiwanie i udostępnianie informacji, posługiwanie się aplikacjami komputerowymi;
- posługuje się komputerem, urządzeniami cyfrowymi i sieciami komputerowymi; rozwiązuje problemy, korzystając z różnych systemów operacyjnych;
- rozwija kompetencje społeczne, takie jak: komunikacja i współpraca w grupie, w tym w środowiskach wirtualnych; bierze udział w projektach zespołowych oraz w zarządzaniu projektami.

3. TREŚCI NAUCZANIA

Wymienione niżej treści nauczania zostały uwzględnione w programach:

Edukacja dla bezpieczeństwa:

- Lesiński L.S., (2019), *Bezpieczny uczeń, Program nauczania przedmiotu edukacji dla bezpieczeństwa dla III etapu edukacyjnego – zakres podstawowy*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Suplement przygotowany do ww. programu.

Wychowanie fizyczne:

- Rogacka A., (2019), *Aktywność, sprawność i zdrowie. Program wychowania fizycznego dla szkoły ponadpodstawowej*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Informatyka:

- Maciuk S., (2019), *Informatyka dla ucznia. Program nauczania informatyki dla szkoły ponadpodstawowej (LO, Technikum). Poziom podstawowy*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Edukacja dla bezpieczeństwa:

- przykłady nadzwyczajnych zagrożeń wywołanych przez człowieka, (PP I.13);
- zasady postępowania w sytuacji zagrożeń nadzwyczajnych, (PP III.19e);
- działania prewencyjne w sytuacjach zagrożeń nadzwyczajnych, (PP I.13);
- pierwsza pomoc w przypadku ran i urazów związanych z użyciem broni konwencjonalnej, (PP III.14b,e; III.19a,b,c,d);
- podejmowanie działań z zakresu udzielania pierwszej pomocy przez świadka zdarzenia i jego rola, (PP III.3);
- zasady bezpiecznego postępowania w miejscu zdarzenia, (PP III.4);
- metody zapewnienia bezpieczeństwa własnego, osoby poszkodowanej i otoczenia w sytuacjach symulowanych podczas zajęć, (PP III.4);
- prawidłowe wezwanie pomocy, (PP III.8);
- zasady wykorzystania, wyposażenia apteczki pierwszej pomocy, (PP III.10).

Wychowanie fizyczne:

- pomoc w różnych sytuacjach życiowych osobom młodszym, seniorom, osobom z niepełnosprawnością, (PP III.1,4);
- stosuje zasady samoasekuracji i asekuracji w różnych sytuacjach życiowych, (PP III.2,2);
- udzielanie pierwszej pomocy przedmedycznej (wykorzystanie wiedzy z przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa), (PP III.2,3);
- umiejętności podejmowania decyzji, (PP V.1);
- pełni rolę organizatora, sędziego i kibica w imprezie rekreacyjno-sportowej, (PP V.3).

Informatyka:

- wpływ rozwiązywania problemów na myślenie komputacyjne, (PP I.1);
- projektowanie i programowanie rozwiązań problemów z różnych dziedzin, (PP I.2);
- rozwiązywanie problemów z prawidłowo dobieranym środowiskiem informatycznym, aplikacjami oraz zasobami, (PP I.3);
- posługiwanie się komputerem, urządzeniami cyfrowymi i sieciami komputerowymi, (PP II.3);
- realizacja projektów informatycznych rozwiązujących problemy z różnych dziedzin, przyjmowanie różnych ról w zespole realizującym projekt, prezentacja efektów wspólnej pracy, (PP IV.1);
- technologie informacyjne i komunikacyjne w rozwoju osobistym i zawodowym; wybrane e-usługi, (PP IV.6);
- obowiązujące prawo i normy etyczne dotyczące korzystania i rozpowszechniania oprogramowania komputerowego, aplikacji cudzych i własnych oraz dokumentów elektronicznych, (PP V.2).

4. CHARAKTERYSTYKA ODBIORCÓW

Typ szkoły: szkoła ponadpodstawowa

Wiek uczniów: 14–15 lat

Klasa: I

Zróżnicowanie potrzeb i umiejętności

W trakcie realizacji projektu edukacyjnego, na każdym jego etapie, nauczyciel powinien tak planować działania i ich realizację, aby dostosować metody i formy pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE). Pełna realizacja projektu powinna uwzględniać zróżnicowane możliwości, uwarunkowania dysfunkcji ucznia lub też jego indywidualną sytuację. W przypadku ucznia ze SPE działania powinny być poprzedzone jego obserwacją, rozmowami z rodzicami czy też z opiekunami oraz innymi nauczycielami. Wsparciem może być dokumentacja poradni psychologiczno-pedagogicznej czy też zalecenia lekarskie.

Podczas realizacji określonych etapów projektu należy:

- dostosować wymagania i środki dydaktyczne do indywidualnych uwarunkowań ucznia;
- gromadzić informacje, przeprowadzić analizę i dostosować przekaz do indywidualnych potrzeb ucznia;
- umożliwić w harmonogramie projektu wydłużenie czasu na realizację działań;
- stopniować trudności zadań i umożliwić regulację czasu pracy;
- zmniejszyć w razie konieczności liczbę zadań do wykonania;
- umożliwić poznawanie wielozmysłowe;
- stosować dla uczniów niewidomych i słabowidzących przede wszystkim metody z wykorzystaniem głosu, np. dyskusji, debaty, elementów wykładu. Przygotowując materiały edukacyjne dla uczniów, należy dobrać odpowiednią wielkość czcionki, kontrast, powiększenie;

- zaplanować dla ucznia różne działania, z którymi sobie poradzi samodzielnie lub które wykona przy wsparciu innych osób;
- umożliwić uczniom niewidomym i słabowidzącym pracę w parze z innym uczniem, natomiast w działaniach w terenie zapewnić ucznia – przewodnika;
- umożliwić uczniom niesłyszącym lub z niedosłuchem pracę głównie ze słowem pisanym, z wykorzystaniem metod oglądowych, np. pokazu, filmu, prezentacji, analizy źródeł ikonograficznych;
- zastosować dodatkowe środki dydaktyczne i techniczne, dostosowane do możliwości ucznia;
- odwoływać się do indywidualnych wskazań, zawartych w zaleceniach poradni psychologiczno-pedagogicznej, dotyczących uczniów ze spektrum autyzmu, którzy wymagają ćwiczeń z zakresu umiejętności społecznych i komunikacyjnych;
- umożliwić wydłużenie czasu uczniom ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (np. z dyskalkulią, dysortografią, dysgrafią) na wykonanie zadań oraz zachęcać do korzystania ze środków dydaktycznych, np. komputera, słownika ortograficznego, dyktafonu, dostosowanych do ich dysfunkcji;
- zauważyć uczniów ze szczególnymi uzdolnieniami, którzy mogą odgrywać rolę liderów w zespołach i dzięki temu wspierać ucznia ze SPE oraz na bieżąco modyfikować czynności projektowe.

Projekt edukacyjny nie wymaga wkładu finansowego ucznia lub szkoły. W każdej grupie projektowej wymagane jest, aby co najmniej jeden z uczniów posiadał dostęp do prywatnego komputera z internetem, tabletu lub smartfonu.

Jeżeli szkoła ma nawiązaną współpracę z różnymi instytucjami, np.: pogotowiem ratunkowym, policją, strażą miejską lub członkami organizacji proobronnych, to istnieje możliwość zaproszenia przedstawicieli tych instytucji na finał projektu edukacyjnego, by urozmaicili swoimi wypowiedziami prezentację i udzielili uczniom odpowiedzi na nurtujące ich pytania.

Inne cechy odbiorców

Projekt przeznaczony jest dla uczniów klasy I szkoły ponadpodstawowej, z uwagi na treści przedmiotu *Edukacja dla bezpieczeństwa*. Cel główny i zadania projektowe możliwe są do wykonania w klasach starszych, ponieważ wszyscy uczniowie we wcześniejszych latach realizowali program z zakresu edukacji dla bezpieczeństwa. Projekt można więc realizować między poziomami klas lub między oddziałami. Można go wykonać ze szkolną grupą uczniów zainteresowanych działaniami projektowymi lub tylko z uczniami klas pierwszych. Działanie może być również przeznaczone dla uczniów klas VIII, gdyż podstawa programowa przedmiotu *Edukacja dla bezpieczeństwa* zawiera zbieżne treści. Może to być koncepcja polegająca na wykonaniu projektu przez uczniów szkoły ponadpodstawowej dla uczniów klas VIII, ze współpracującą szkołą podstawową.

5. FORMY I METODY PRACY

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca zespołu klasowego.

Metody pracy:

- praca z tekstem;
- burza mózgów;
- giełda pomysłów;
- metoda sytuacyjna;
- symulacja.

Proponowane formy i metody pracy możliwe są do wykorzystania na każdym etapie projektu. Działania projektowe można realizować w trybie zdalnym z użyciem materiałów [Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej](https://zpe.gov.pl) (zpe.gov.pl) oraz bezpłatnych narzędzi umożliwiających pracę w chmurze, z zastosowaniem wszystkich wymienionych form i niektórych metod.

6. SPOSOBY REALIZACJI PROJEKTU EDUKACYJNEGO

Zainicjowanie projektu

Nauczyciele edukacji dla bezpieczeństwa i informatyki uzgadniają ramy projektu. Wykorzystując treści podstawy programowej, ustalają ich zakres, formy, metody pracy oraz uwzględniają zaangażowanie innych pracowników szkoły – nauczycieli zainteresowanych fotografią, tworzeniem filmów lub współpracujących na przykład z ratownikiem medycznym, funkcjonariuszem służb mundurowych. W takiej sytuacji należy zaprosić te osoby na spotkanie. W trakcie spotkania nauczyciele określają grupę docelową uczniów, omawiają też specjalne potrzeby edukacyjne uczniów (zob. w rozdziale 4. – Inne cechy odbiorców).

Organizacja pracy zespołów projektowych i konsultacji

Uczniowie mogą być wybierani do projektu na podstawie ich zainteresowań i predyspozycji. Na wstępie nauczyciel określa obszary tematyczne projektu, podaje zakres działań i czynności w kontekście każdego obszaru oraz zasoby, które są konieczne do jego realizacji. Nauczyciel tworzy tzw. grupę roboczą, składającą się z liderów poszczególnych grup. Dobór uczniów do grup będzie wynikał z analizy potencjału uczniów oraz ich zainteresowań. Nauczyciel określa obszary działań w ramach projektu, wymagania organizacyjne, ramy czasowe oraz warunki realizacji elementów działań projektowych (dotyczących np. czasu trwania prelekcji i prezentacji czy filmów, ilości scenek symulacyjnych i pozorantów) oraz wskazuje odpowiedzialne grupy.

Grupy:

- **grupa I** – przygotowanie prelekcji z wykorzystaniem prezentacji multimedialnej pt. „UCIEKAJ, SCHOWAJ SIĘ, WALCZ” – wiem co robić w sytuacji zagrożenia. Praca w zespole wymaga umiejętności sprawnego wystawiania się, gotowości do wystąpień publicznych, opanowania tremy, wyszukiwania i gromadzenia informacji potrzebnych do przygotowania prelekcji i prezentacji oraz umiejętności przygotowania prezentacji multimedialnej;
- **grupa II** – przygotowanie: regulaminu, kart oceny, dyplomów, zamieszczanie informacji o projekcie w mediach społecznościowych oraz fotorelacji. Praca w zespole wymaga, aby uczniowie posiadali umiejętność wykorzystania komputera i innych urządzeń cyfrowych, zastosowania różnych aplikacji i narzędzi informatycznych. Zalecane jest, aby zespół pracował, stosując ogólnodostępne narzędzia online, np. w pakiecie Google lub Office 365;
- **grupa III** – przygotowanie filmów instruktażowych, np. zasad opatrywania ran postrzałowych, klutych, tamowania krwotoków. Praca w zespole wymaga umiejętności sprawnego wystawiania się, gotowości do wystąpień publicznych, wiedzy i umiejętności z zakresu pierwszej pomocy oraz wykorzystania technologii cyfrowej do przygotowania filmu instruktażowego. Zalecane jest, aby ten zespół pracował z zastosowaniem ogólnie dostępnych narzędzi, np. online, w pakiecie Google czy Office 365, oraz tabletu lub smartfonu;
- **grupa IV** – przygotowanie scenariuszy scenek pozoracyjnych, kart ocen, sprzętu, przydzielenie ról pozorantom. Praca w zespole wymaga gotowości do wystąpień publicznych, wiadomości i umiejętności z zakresu pierwszej pomocy oraz zdolności aktorskich, artystycznych i manualnych;
- **grupa V** – przygotowanie: sprzętu do prezentacji, nagłośnienia. Praca w zespole wymaga umiejętności obsługi sprzętu komputerowego oraz audio i multimedialnego.

Liczba zespołów zależy od liczby uczniów zaangażowanych w projekt. W przypadku klasy – jej liczebność pozwoli na stworzenie pięciu grup. Jeśli w projekt będą zaangażowani uczniowie z różnych klas i liczebność będzie mniejsza, to możliwe jest poszerzenie zakresu działań dla każdej z ww. grup. Jednak do pełnej realizacji projektu edukacyjnego potrzebne są co najmniej cztery grupy uczniów. Jest to związane z liczbą zadań, które pozwolą na osiągnięcie celu projektu edukacyjnego.

Uczniowie samodzielnie ustalają częstotliwość spotkań w grupie. Jedno spotkanie w tygodniu odbywa się wraz z nauczycielami – koordynatorami projektu edukacyjnego. Na pierwszych etapach projektu można wykorzystać spotkania wirtualne, które umożliwią kontakt w czasie pozalekcyjnym, bez względu na różną odległość. W trakcie nauczania zdalnego grupy mogą spotykać się wirtualnie.

Pierwszy tydzień

Uczniowie określają:

- zasady komunikowania się (wybór platformy spotkań i komunikatora, sposoby podejmowania decyzji, współpracy, rozstrzygania kwestii spornych);
- zasady komunikowania się członków grup projektu (wybór komunikatora, sposoby podejmowania decyzji, współdziałania, rozstrzygania kwestii spornych);
- przydział obowiązków i zadań dla konkretnych grup;
- sposób dokumentowania działań w projekcie edukacyjnym;
- sposób realizacji poszczególnych działań w grupach zadaniowych;
- podział odpowiedzialności za realizację poszczególnych zadań.

Uczniowie wraz z koordynatorami projektu ustalają wspólny kontrakt, który ma na celu jasne i obustronne sprecyzowanie zobowiązań każdego z uczestników projektu edukacyjnego w kwestii podejmowanych działań, zmierzających do jego sfinalizowania, czyli publicznej prezentacji projektu oraz odegrania scenek symulacyjnych (Załącznik nr 1).

Drugi tydzień

Na potrzeby projektu zaleca się stworzenie karty pracy grupy zadaniowej, która pomoże uczniom zwizualizować etapy działań, zaplanować pracę, określić swoje potrzeby i możliwości (Załącznik nr 2).

Karta pracy, na potrzeby tego spotkania, zapisana jest na papierze w formacie A0 lub A. Nauczyciel określa zakres projektu edukacyjnego: podaje jego temat, obszary i związane z tym zadania dla każdej z grup, terminy rozpoczęcia i zakończenia działań projektowych oraz proponuje termin finału projektu edukacyjnego, podczas którego odbędzie się publiczna prezentacja z filmami instruktażowymi i scenkami symulacyjnymi.

Uczniowie, pracując w swoich grupach, wypełniają przeznaczoną dla nich kartę pracy. Po wyznaczonym czasie, każda grupa prezentuje swoją kartę pracy, argumentując zawarte w niej informacje. Po prezentacji wszystkich grup uczniowie rozpoczynają dyskusję, podczas której ustalają wspólnie terminy i harmonogram działań, określają potrzeby dotyczące materiałów dydaktycznych czy pomocy oraz dzielą się swoimi spostrzeżeniami związanymi z realizacją projektu edukacyjnego. Dzięki temu uczniowie mogą lepiej poznać własne zainteresowania i potrzeby, innych uczestników oraz zaplanować swoją aktywność. Na tym etapie realizacji projektu uczniowie mogą wyrazić chęć zmiany grupy na inną, ze względu na większe możliwości samorealizacji i wykorzystania w niej swojego potencjału.

Trzeci i czwarty tydzień

Realizacja projektu.

Piąty tydzień

Finał projektu.

7. REALIZACJA PROJEKTU EDUKACYJNEGO

Po przydzieleniu uczniów do grup zadaniowych, sprecyzowaniu celów, określeniu obszarów działań, nauczyciel przedstawia im instrukcję projektu edukacyjnego.

Temat projektu: „UCIEKAJ, SCHOWAJ SIĘ, WALCZ” – wiem co robić w sytuacji zagrożenia.

Cele szczegółowe

Uczniu:

- wymienisz zagrożenia wynikające z użycia broni konwencjonalnej;
- poznasz procedury postępowania zgodnie z zasadą „uciekaj, schowaj się, walcz”;
- zrealizujesz film, w którym zaprezentujesz zasady: tamowania krwotoków, opatrywania ran kłutych, postrzałowych;
- przygotujesz scenki symulacyjne;
- poprowadzisz prelekcję;
- przedstawiś prezentację multimedialną;
- prawidłowo udzielisz pierwszej pomocy poszkodowanym w scenkach symulacyjnych;
- przygotujesz: regulamin, karty oceny, dyplomy, zamieścisz informację o projekcie w mediach społecznościowych, fotorelację;
- przygotujesz sprzęt do prezentacji i nagłośnienia;
- rozwiniesz umiejętność współpracy w zespole projektowym;
- pogłębisz umiejętność samooceny i oceny koleżeńskiej;
- dokonasz ewaluacji działań własnych i zespołu.

Źródła informacji dla nauczyciela i ucznia

W instrukcji projektu edukacyjnego nauczyciel wskazuje źródła pozyskiwania informacji. Uczniowie – samodzielnie lub we współpracy z innymi uczniami – wyszukują, selekcionują, gromadzą materiały edukacyjne, potrzebne do realizacji zadań projektowych.

Podręczniki:

- podręczniki do edukacji dla bezpieczeństwa dla klasy I szkoły ponadpodstawowej;
- suplement do ww. programu.

E-materiały dostępne na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej:

- [Zagrożenia w czasie pokoju](#) [dostęp: 20.11.2023];
- [Rodzaje broni konwencjonalnej](#) [dostęp: 20.11.2023];
- [Bezpieczeństwo ratownika jest najważniejsze](#) [dostęp: 20.11.2023];
- [Zachowanie bezpieczeństwa ratownika, uczestników oraz świadków wypadku](#) [dostęp: 20.11.2023];
- [Pierwsza pomoc w przypadku krwotoku](#) [dostęp: 20.11.2023];
- [Podstawowe zasady postępowania ratownika na miejscu wypadku](#) [dostęp: 20.11.2023].

Inne:

- [Polska Rada Resuscytacji](#) [dostęp: 20.11.2023].
- Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, [Bądź gotowy – poradnik na czas kryzysu i wojny](#), s. 19–21 [dostęp: 20.11.2023].
- Film edukacyjny, [Uciekaj – chowaj się – walcz](#) [dostęp: 20.11.2023], (3.20 min).
- Zasoby internetu, [\(6\) Aktywny Strzelec – Uciekaj! Schowaj się! Walcz!](#) [dostęp: 20.11.2023], (15 min).

Zadania do wykonania**Praca indywidualna**

Zadanie każdego uczestnika projektu polega na przeprowadzeniu ankiety z każdą z wymienionych poniżej osób:

- uczniem ze szkoły, ale niebędącym uczestnikiem projektu;
- koleżanką, kolegą uczącym się w innej szkole;
- rodzicem;
- dorosłym członkiem rodziny.

Pytania w wywiadzie mają dotyczyć zachowania w sytuacji wystąpienia zagrożenia z użyciem broni konwencjonalnej. Ankieta może zawierać zarówno pytania otwarte, jak i zamknięte, ze skalą od 1 do 10 punktów lub odpowiedziami: tak; raczej tak; nie wiem; raczej nie; nie (ewentualnie innymi). Do pytań zamkniętych należy dodać możliwość udzielenia komentarza. Ankieta powinna być anonimowa, jedynie w metryczce powinien znaleźć się zapis dotyczący wieku i płci ankietowanego (przykładowe pytania znajdują się w ankiecie – Załącznik nr 3). Ankietę należy przeprowadzić w pierwszym tygodniu. W trakcie drugiego spotkania uczniowie dokonują zbiorczej analizy ankiety, pracując w grupach. Liderzy grup prezentują otrzymane wyniki. Całość podsumowuje nauczyciel – koordynator, biorąc pod uwagę cele projektu. Analiza ankiety może być wykorzystana przez grupę pierwszą podczas przygotowywania prelekcji.

Praca zespołowa**Grupa I:**

- dokonuje analizy wszystkich ankiet, przygotowuje wyniki do wykorzystania w trakcie prelekcji podczas prezentacji projektu;
- wyszukuje i analizuje informacje na temat zagrożeń wynikających z użycia broni konwencjonalnej oraz przykłady jej zastosowania we współczesnym świecie;
- wyszukuje informacje i materiały dotyczące zasad zachowania się w sytuacji zagrożenia użycia broni konwencjonalnej;
- przygotowuje materiały edukacyjne i prezentację multimedialną, w tym przedstawia zasadę „uciekaj, schowaj się, walcz”;
- przygotowuje prelekcję wraz z prezentacją multimedialną pt. „UCIEKAJ, SCHOWAJ SIĘ, WALCZ” – wiem co robić w sytuacji zagrożenia.

Grupa II:

- przygotowuje edytorsko i graficznie: karty oceny scenek symulacyjnych, dyplomy, potrzebną dokumentację;
- zamieszcza informacje o projekcie w mediach społecznościowych;
- wykonuje fotorelację działań projektowych.

Grupa III:

- wyszukuje informacje i materiały dotyczące zasad opatrywania ran postrzałowych, kłutych, tamowania krwotoków, zastosowania stazy taktycznej;
- nagrywa filmy instruktażowe (do 2 min każdy), dotyczące np. zasad opatrywania ran postrzałowych, kłutych, tamowania krwotoków;
- przygotowuje prelekcję z wykorzystaniem filmów w czasie finału projektu.

Grupa IV:

- opracowuje scenki pozoracyjne z elementami opatrywania ran postrzałowych, kłutych, tamowania krwotoków;
- opracowuje karty oceny każdej z pozoracji;
- wybiera pozorantów, określa role do odegrania;
- wykonuje charakteryzację ran i samych pozorantów;
- przygotowuje miejsce scenek pozoracyjnych;
- gromadzi i przygotowuje pomoce do przeprowadzenia pozoracji;
- członkowie pełnią rolę sędziów.

Grupa V:

- zbiera od grup zapotrzebowania na sprzęt niezbędny do wyświetlania prezentacji multimedialnej, filmów instruktażowych;
- przygotowuje sprzęt do prezentacji multimedialnej, filmów instruktażowych;
- zapewnia obsługę sprzętu komputerowego oraz audio i multimedialnego.

Na każdym etapie projektu edukacyjnego uczniowie mogą też samodzielnie inicjować, modyfikować swoje działania. Jeśli modyfikacja dotyczy kwestii obszaru projektu w obrębie danej grupy, to może ona nastąpić po konsultacji z nauczycielem i za zgodą grupy. Jeśli zmiana dotyczy działań poza daną grupą, to wymagana jest zgoda nauczycieli – koordynatorów oraz uczestników projektu.

Możliwe sposoby realizacji projektu edukacyjnego

Uczniowie, realizując zadania projektowe, korzystają ze wskazanych źródeł i konsultacji z nauczycielami. Mogą również przy wsparciu nauczyciela informatyki wykorzystać odpowiednie narzędzia, z którymi zetknęli się w nauczaniu szkolnym, do pozyskiwania informacji i ich gromadzenia, stworzenia pomocy i dokumentów projektowych, przygotowania filmów i prezentacji. Na potrzeby projektu zalecane jest stworzenie

folderu w chmurze (np. Google, Office 365), w którym uczniowie będą przechowywać materiały. Projekt umożliwia wykorzystanie przyszkolonej infrastruktury do budowania scenek symulacyjnych. Uczniowie mogą skorzystać z pomocy ratownika medycznego lub funkcjonariusza służb mundurowych.

Harmonogram

- **Pierwszy tydzień** – spisanie kontraktu, doprecyzowanie celów, wybór zagadnień do obszarów projektu, ustalenie zasad komunikowania się, wyłonienie liderów w grupach, ustalenie sposobu dokumentowania i gromadzenia danych, przygotowanie ankiety.
- **Drugi tydzień** – wprowadzenie karty pracy projektu, doprecyzowanie zadań dla grup oraz konsultacja wybranych zadań z nauczycielem.
- **Trzeci tydzień** – praca w grupach zadaniowych; konsultacje z nauczycielami koordynatorami i osobami współpracującymi.
- **Czwarty tydzień** – podsumowanie II części projektu, przygotowanie się do publicznej prelekcji i prezentacji oraz przeprowadzenia scenek pozoracyjnych.
- **Piąty tydzień** – publiczna prezentacja wyników prac grup i podsumowanie projektu.

Sposoby i terminy konsultacji

Należy ustalić z uczestnikami stały termin stacjonarnych konsultacji oraz wspólny termin dla wszystkich uczestników projektu. W razie konieczności dodatkowych konsultacji można wykorzystać komunikatory lub zaplanować spotkanie wirtualne.

Sposób prezentacji rezultatów częściowych

Częściowe zadania prezentowane będą na spotkaniach całej grupy z nauczycielem – koordynatorem oraz podczas konsultacji.

Sposób dokumentowania

Dokumentacja projektu – karta pracy grupy zdaniowej, prezentacja multimedialna, filmy instruktażowe, scenariusze scenek symulacyjnych, karty oceny – będzie zamieszczana na bieżąco w wirtualnej chmurze. Fotorelacja zostanie umieszczona na stronie internetowej szkoły, w mediach społecznościowych, np.: na Facebooku, w prasie lokalnej.

Sposoby prezentacji i czas trwania

- publiczna prezentacja z filmami, przeprowadzenie scenek symulacyjnych – piąty tydzień;
- fotorelacja projektu zamieszczona zostanie na stronie internetowej szkoły, na portalach społecznościowych, np.: na Facebooku, w prasie lokalnej – po zakończeniu projektu;
- fotorelacja z aktualnych działań projektowych zamieszczana będzie na bieżąco na portalach społecznościowych szkoły;
- wyniki ankiet oraz prezentacje multimedialne i filmy zostaną przedstawione na lekcjach przedmiotu *Edukacja dla bezpieczeństwa*, na portalach społecznościowych szkoły – piąty tydzień.

Prezentacja projektu edukacyjnego

Ostatni etap projektu to publiczne przedstawienie efektu końcowego – prelekcja i prezentacja multimedialna, filmy instruktażowe dla uczniów, do których adresowany jest projekt. Odbywa się to np. w auli szkolnej, świetlicy, bibliotece. Po wystąpieniu publicznym przygotowywane są scenki symulacyjne, które (jeśli pozwolą warunki pogodowe) rozmieszczone są na terenie przyszkolnym. Alternatywnie mogą to być korytarze szkolne, sala gimnastyczna. Reprezentanci klas, dla których projekt jest przeznaczony, tworzą 4–5-osobowe zespoły. Każda z reprezentacji udziela pierwszej pomocy pozorantom występującym w scenkach. Zespoły kolejno wykonują zadania. Działania zespołów są oceniane podczas każdej ze scenek, zgodnie z przygotowaną kartą oceny. Na zakończenie projektu następuje podsumowanie całości z omówieniem wyników scenek symulacyjnych. Każdy zespół otrzymuje dyplom uznania.

Rola nauczyciela koordynatora na tym etapie polega na ustaleniu miejsca i daty finału projektu, koordynacji wszystkich działań, zaproszeniu gości i zabezpieczeniu sprzętu.

Uczniom ze SPE należy zapewnić dostosowania:

- dla uczniów niedowidzących – przygotować projektor i ekran, na którym zostanie przedstawiona prezentacja multimedialna;
- dla uczniów słabosłyszących – przygotować odpowiednie nagłośnienie sali, w której będzie prowadzona prelekcja.

8. PODSUMOWANIE PROJEKTU EDUKACYJNEGO

Ocena

Ocena projektu edukacyjnego może być wyrażona za pomocą stopnia szkolnego lub informacji zwrotnej, np. w formie samooceny, oceny koleżeńskiej, oceny nauczycielskiej, oceny uczestników publicznej prezentacji projektu i scenek symulowanych.

Uczestnicy, dzięki skonstruowanej ankiecie lub wypowiedziom ustnym, mogą udzielić odpowiedzi na pytania:

- Jak oceniasz działanie finałowe i czym to argumentujesz?
- Jakie napotkaliście trudności i w jaki sposób możliwe jest ich rozwiązanie?
- Co zrobilibyście inaczej, gdyby była możliwość powtórzenia realizacji projektu w tym samym składzie?

W przypadku publicznej prezentacji projektu, podsumowując go, można poprosić adresatów działań projektowych o udzielenie odpowiedzi ustnej lub w formie ankiety na przykładowe pytania:

- Czego dowiedziałeś się z przeprowadzonej prelekcji i prezentacji?
- Czy filmy instruktażowe uzupełniły Twoją wiedzę?
- Czy scenki symulacyjne pozwoliły rozwinąć Twoją wiedzę i umiejętności?
- Czy zaproponowana forma działań w ramach projektu była dla Ciebie ciekawa i czy Cię zaangażowała?

Realizatorzy projektu wspólnie analizują uzyskane odpowiedzi. Mogą śledzić postępy działań grup dzięki obserwacji, w jakim stopniu uczniom udało się zrealizować aktualne zadania. Pomoże im w tym również karta pracy grupy zadaniowej (Załącznik nr 2), którą realizatorzy projektu wypełniają po spotkaniach konsultacyjnych. Nauczyciele – koordynatorzy uzupełniają kartę oceny projektu (Załącznik nr 4) dla każdej z grup.

Ewaluacja

Ewaluację projektu edukacyjnego odnosi się do założonych celów. Powinna opierać się na pozyskaniu informacji zwrotnej, np. w formie samooceny, oceny nauczyciela, oceny odbiorców działań projektowych. Można wykorzystać: ankietę, wywiad, obserwację.

Podstawą ewaluacji będzie:

- **analiza ankiet od uczestników;**
- **samoocena nauczyciela koordynatora:**

Nauczyciel dokonuje samooceny, analizując projekt:

- Czy udało się osiągnąć cele projektu?
- Jaka była komunikacja?
- Jak przebiegała koordynacja pracy grup?
- Jaka była jakość realizowanych działań?
- Jaki wpływ miała realizacja projektu na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów?

- **samoocena realizatorów projektu:**

Nauczyciel prosi uczniów o wypełnienie ankiety, tzw. karty samooceny realizatorów projektu (Załącznik nr 5).

Zespół projektowy zbiera wszystkie pozyskane informacje i analizuje je.

Po dokonaniu całościowej oceny projektu, spisywane są rekomendacje w celu realizacji przyszłych projektów.

Materiały pomocnicze

Gra symulacyjna, metoda sytuacyjna – to metoda dydaktyczna wykorzystywana podczas testowania umiejętności praktycznych ratowników. Scenki symulacyjne stanowią zabawę „na niby”, która ma służyć ćwiczeniu najbardziej efektywnych reakcji.

Scenki polegają na aranżowaniu inscenizacji stanów nagłych przy pomocy fantomów, pozorantów w celu oceny umiejętności praktycznych, teoretycznych.

- Edukacja, [Scenki](#) [dostęp: 20.11.2023].
- Wykorzystanie zasobów internetowych portalu: [Rządowe Centrum Bezpieczeństwa](#) [dostęp: 20.11.2023].
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji udostępniło też szereg poradników z zasadami postępowania w czasie zagrożeń. Znajdują się one na stronie: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, [Poradniki](#) [dostęp: 20.11.2023].

Materiały edukacyjne z zasobów Ośrodka Rozwoju Edukacji

- Elert E., Wenda A., (2023), *Praca metodą projektu*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Kotarba-Kańczugowska M., (2023), *Praca metodą projektu*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Mikina A., Zając B., (2012), *Metoda projektów nie tylko w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli i dyrektorów szkół*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

9. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1 – Przykładowy kontrakt dotyczący realizacji projektu edukacyjnego

1. Temat projektu: „UCIEKAJ, SCHOWAJ SIĘ, WALCZ” – wiem co robić w sytuacji zagrożenia.
2. Data zawarcia kontraktu:
3. Kontrakt zawarto między nauczycielem (imię, nazwisko):
a uczniami (imię, nazwisko):
4. Cel projektu: poznanie zasad bezpiecznego zachowania w sytuacji wystąpienia zagrożenia z użyciem broni konwencjonalnej.
5. Terminy realizacji projektu:
6. Na mocy niniejszego kontraktu:
Nauczyciele odpowiedzialni są za:
 - wskazanie tematyki projektu;
 - omówienie z uczniami zakresu tematycznego, obszarów projektowych oraz wspólnego ustalenia celu realizowanego projektu;
 - dostosowanie działań projektowych do możliwości, predyspozycji i zainteresowań uczniów;
 - opracowanie wspólnie z uczniami dokumentacji projektu: karty projektu, harmonogramu, karty oceny;
 - monitorowanie realizacji projektu w czasie konsultacji i między nimi;
 - ocenę projektu we współpracy z uczniami.
 Uczniowie odpowiedzialni są za:
 - przyjęcie tematu projektu do wykonania;
 - ustalenie zasad współpracy podczas realizacji projektu oraz podział zadań w grupach;
 - systematyczną pracę w grupach;
 - przedstawienie efektów pracy podczas zaplanowanych konsultacji z nauczycielem, spotkań poszczególnych grup lub na wyraźną prośbę nauczyciela lub lidera grupy i projektu;
 - docenianie wysiłku koleżanek i kolegów, niekrytykowanie ich za wykonane zadania lub brak terminowości;
 - publiczną prezentację projektu po jego zakończeniu w terminie uzgodnionym z opiekunami.

Uczniowie zobowiązują się do zaprezentowania projektu edukacyjnego w dniu:

.....

Ustala się następujące terminy konsultacji:

.....

.....

(podpisy opiekunów projektu)

.....

(podpisy członków zespołu uczniowskiego)

.....

(miejscowość, data)

Załącznik nr 2 – Karta pracy grupy zadaniowej

Na potrzeby projektu edukacyjnego opracowana została karta pracy grupy zadaniowej, która będzie pomocna przy organizacji kolejnych etapów działań projektowych oraz monitorowaniu osiągniętych etapów.

Numer grupy lub jej nazwa:

Lider grupy:

Lp.	Zadania do realizacji	Termin realizacji	Osoba odpowiedzialna za zadanie	Materiały, pomoce, inne potrzeby do realizacji zadania	Uwagi do realizacji zadania

Wsparcie:

.....

.....

.....

Załącznik nr 3 – Ankieta

Przykładowe pytania:

1. Proszę Panią/Pana o podanie przykładów użycia broni konwencjonalnej zagrażających bezpieczeństwu.

Przykłady:

.....

.....

.....

2. Czy zna Pani/Pan zasadę zachowania się w sytuacji zagrożenia użycia broni konwencjonalnej?

Tak Nie

3. Czy zna Pani/Pan zasadę „uciekaj, schowaj się, walcz”?

Tak Nie

4. Proszę wymienić zagrożenia dla życia i zdrowia powstałe w wyniku użycia broni konwencjonalnej.

Przykłady:

.....

.....

.....

Załącznik nr 4 – Karta oceny projektu edukacyjnego

Ocena w skali 1–6

Numer grupy lub jej nazwa:

Lp.	Kategoria	Ocena w skali punktowej	Uwagi
1.	Poprawność merytoryczna wykonanych zadań.	1–2–3–4–5–6	
2.	Terminowość wykonanych zadań projektowych.	1–2–3–4–5–6	
3.	Sposób dokumentowania projektu edukacyjnego – prezentacja multimedialna, zdjęcia, film; scenki symulacyjne (pomysłowość, kreatywność, samodzielność).	1–2–3–4–5–6	
4.	Prezentacja pracy grupy – zgodność z działaniem, czasem prezentacji.	1–2–3–4–5–6	
5.	Współpraca w grupie.	1–2–3–4–5–6	
6.	Komunikacja w zespole zadaniowym oraz grupą projektową.	1–2–3–4–5–6	
7.	Współpraca z nauczycielami – koordynatorami.	1–2–3–4–5–6	

Załącznik nr 5 – Karta samooceny realizatorów projektu edukacyjnego

Oceń w skali od 1 do 6:

- W jakim stopniu udało Ci się poszerzyć wiedzę z zakresu – zagrożenia z użyciem broni konwencjonalnej?

1–2–3–4–5–6

- Jak oceniasz znajomość procedury postępowania zgodnie z zasadą „uciekaj, schowaj się, walcz”?

1–2–3–4–5–6

- Jak oceniasz wykorzystanie scenek symulacyjnych w opanowaniu umiejętności udzielania pierwszej pomocy?

1–2–3–4–5–6

- W jakim stopniu filmy instruktażowe były pomocne w uświadomieniu zagrożeń wynikających z użycia broni konwencjonalnej?

1–2–3–4–5–6

- W jakim stopniu pogłębiłaś/-łeś umiejętność wyszukiwania i selekcjonowania informacji pozyskanych z internetu?

1–2–3–4–5–6

- W jakim stopniu rozwinęłaś/-łeś umiejętność pracy w zespole projektowym?

1–2–3–4–5–6

- W jakim stopniu rozwinęłaś/-łeś umiejętność samooceny?

1–2–3–4–5–6

- Które działania były dla Ciebie najatrakcyjniejsze?

.....

- Co w zespole pomagało osiągać cele, a co przeszkadzało?

.....

- Co zmieniłabyś/-łbyś w pracy przy następnym projekcie edukacyjnym?

.....

- Czy działania w projekcie edukacyjnym uważasz za innowacyjne?

.....

BIBLIOGRAFIA

Edukacja, [Scenki](#) [dostęp: 20.11.2023].

Elert E., Wenda A., (2023), *Praca metodą projektu*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Film edukacyjny, [Uciekaj – chowaj się – walcz](#) [dostęp: 20.11.2023].

Kotarba-Kańczugowska M., (2023), *Praca metodą projektu*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Lesiński L.S., (2019), *Bezpieczny uczeń, Program nauczania przedmiotu edukacji dla bezpieczeństwa dla III etapu edukacyjnego – zakres podstawowy*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Maciuk S., (2019), *Informatyka dla ucznia. Program nauczania informatyki dla szkoły ponadpodstawowej (LO, Technikum). Poziom podstawowy*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Mikina A., Zając B., (2012), *Metoda projektów nie tylko w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli i dyrektorów szkół*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, [Poradniki](#) [dostęp: 20.11.2023].

[Polska Rada Resuscytacji](#) [dostęp: 20.11.2023].

Rogacka A., (2019), *Aktywność, sprawność i zdrowie. Program wychowania fizycznego dla szkoły ponadpodstawowej*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

[Rządowe Centrum Bezpieczeństwa](#) [dostęp: 20.11.2023].

Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, [Bądź gotowy – poradnik na czas kryzysu i wojny](#) [dostęp: 20.11.2023].

Zasoby internetu, [\(6\) Aktywny Strzelec – Uciekaj! Schowaj się! Walcz!](#) [dostęp: 20.11.2023].

Zintegrowana Platforma Edukacyjna, [Bezpieczeństwo ratownika jest najważniejsze](#) [dostęp: 20.11.2023].

Zintegrowana Platforma Edukacyjna, [Pierwsza pomoc w przypadku krwotoku](#) [dostęp: 20.11.2023].

Zintegrowana Platforma Edukacyjna, [Podstawowe zasady postępowania ratownika na miejscu wypadku](#) [dostęp: 20.11.2023].

Zintegrowana Platforma Edukacyjna, [Rodzaje broni konwencjonalnej](#) [dostęp: 20.11.2023].

Zintegrowana Platforma Edukacyjna, [Zachowanie bezpieczeństwa ratownika, uczestników oraz świadków wypadku](#) [dostęp: 20.11.2023].

Zintegrowana Platforma Edukacyjna, [Zagrożenia w czasie pokoju](#) [dostęp: 20.11.2023].

Małgorzata Kulik – nauczycielka dyplomowana wychowania fizycznego i edukacji dla bezpieczeństwa z 30-letnim stażem w szkole ponadpodstawowej. Doradczyni metodyczna przedmiotów: wychowanie fizyczne i edukacja dla bezpieczeństwa w Centrum Edukacji Nauczycieli (CEN) w Koszalinie. Ekspertka do spraw awansu zawodowego oraz ekspertka przedmiotowa w województwie zachodniopomorskim w zakresie wychowania fizycznego. Współautorka i prowadząca warsztaty metodyczne na takie tematy jak: planowanie pracy nauczyciela, rozwiązania metodyczne i przykłady dobrej praktyki z zakresu wychowania fizycznego i edukacji dla bezpieczeństwa. Autorka wielu publikacji przedmiotowych zamieszczanych na stronach CEN. Inicjatorka i współorganizatorka konferencji metodycznych o zasięgu wojewódzkim. Autorka i realizatorka grantów edukacyjnych Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty, m.in. *Jak zachęcić dziecko do aktywności fizycznej i jak uczyć kompetencji kluczowych na lekcjach wychowania fizycznego.*